Vorrink

in het totaal-cijfer van de arbeidsreserve te willen opnemen en zijn toezegging inzake het ter discussie stellen van de door mij genoemde bepaling in de dagloonbepalingen in de Wet Werkloosheidsvoorziening. Ik ben hier blij mee. Het lijkt een detail, maar ik meen, dat men, wanneer men al deze detailbezwaren wegneemt, eindelijk komt tot een complete acceptatie van de vrouw in het arbeidsproces.

Vanuit de bestaande regelingen wil ik nog een vraag stellen, die niet zo zeer betrekking heeft op de buitenshuis werkende vrouw maar op de vrouwelijke verzekerde ingevolge de Algemene Ouderdomswet. Ik heb mij altijd afgevraagd, waarom de getrouwde vrouw niet gewoon zelf recht op pensioen krijgt als zij 65 jaar is en verzekerd is. Ik wil dit in zijn algemeenheid onbesproken laten, maar wil wel aandacht van de Minister vragen voor de situatie, waarin de vrouw eerder 65 jaar is dan de man. Zij heeft dan geen recht op pensioen. Er is één uitzonderingsmogelijkheid. Als zij kostwinster is krijgt zij het namelijk wel en dan krijgt zij ook het hele gehuwdenpensioen. Is het niet mogelijk de getrouwde vrouw, wier echtgenoot jonger is, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd in het genot te stellen van het ongehuwdenpensioen tot het moment waarop de man 65 is en zij tezamen het gehuwdenpensioen gaan ontvangen?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot maatregelen, om gehuwde vrouwen, die nog niet buitenshuis werken doch dit wel zouden willen, behulpzaam zijn bij de uitvoering van die wens.

In de eerste plaats is er het part-time werken. Het komt echter voor, dat de arbeidsbureaus de vrouw, die part-time heeft gewerkt maar werkloos is geworden en die in dezelfde omvang als tevoren wil blijven werken, beschouwen als een niet-reëel aanbod, een n.r.a. met dezelfde consequenties als ik eerder noemde voor de uitkering ingevolge de Werkloosheidswet. Dat lijkt mij voor deze vrouwen niet stimulerend. Ik vind het feitelijk ook ietwat onlogisch als ik zie, dat bij voorbeeld door de Minister het belang van het part-time werken voor juist getrouwde vrouwen hoog wordt aangeslagen. Ik meen, dat het klimaat niet verbetert, wanneer men uitkering weigert aan (alweer) iemand, die een aantal dagen heeft gewerkt, onvrijwillig werkloos is en verzekerd is geweest, dus die kortom aan alle in de Werkloosheidswet gestelde eisen voldoet.

Ik meen, dat er heel wat wordt gedaan aan her-, bij- en omscholing. Ik wil de Minister vragen, of niet te veel aandacht wordt besteed aan de metaalnijverheid en de bouwnijverheid en de kundigheden die in die sectoren van pas komen. Het spreekt vanzelf, dat een vrouw die dat leuk vindt, de gelegenheid moet krijgen, te leren lassen. Als zij slaagt zal zij zeker in de courant komen. Zou er evenwel niet iets te zeggen zijn voor scholingscursussen voor de administratieve sector, de horeca-sector en het winkelbedrijf? Dat zijn allemaal sectoren waartoe de vrouw zich om te beginnen misschien wat meer aangetrokken voelt en waarin zij misschien in het verleden ook werkzaam is geweest. Bovendien bestaan in de door mij genoemde bedrijfstakken ook nog wel vacatures.

Ik heb begrepen, dat er een resolutie is aangenomen in de Economisch-Sociale Raad van de U.N.O., waarbij de deelnemende landen zijn uitgenodigd, een longterm-policy op te stellen juist om te komen tot een volledige integratie van de vrouw in het maatschappelijk bestel. Naar aanleiding daarvan heeft de Zweedse regering een boekje uitgegeven getiteld (Sweden to-day). Iets dergelijks is van Nederlandse zijde nog niet gebeurd. Zou de Minister er voor voelen om met de betrokken collega's (van C.R.M., Financiën en Onderwijs en Wetenschappen) een dergelijk beleid op langere termijn te ontwerpen, dat in kleine stukjes, liefst niet al te klein en niet al te langzaam, natuurlijk kan worden verwezenlijkt. Het hoeft dus niet van de ene dag op de andere.

Mijnheer de Voorzitter! In het voorgaande heb ik mij misschien te eenzijdig met een bepaalde groep bezig gehouden. Dit heb ik niet gedaan omdat ik dit de enig belangrijke groep vindt. Alle groepen in onze maatschappij zijn gelijkwaardig.

Vorrink e. a.

Democratie is niet het toekennen van gelijkwaardigheid, maar het erkennen van gelijkwaardigheid. Dit geldt ook voor de jongeren – en met name de werkende jeugd – en degenen, die ouder dan 65 jaar zijn. Ik heb een beetje de indruk, dat het met de anderde groepen langzamerhand gaat „lopen", maar dat de vrouwen achter blijven. Gezien het succes van de dag van de werkende jeugd, zou het misschien aanbeveling verdienen te komen tot een dag van de – waar dan ook werkende – vrouw. Ik zie dit echter niet in de eerste plaats als een taak van deze Minister.

De heer **Franssen** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter' Het is moeilijk een ministerie te noemen, dat bij de Nederlandse bevolking meer in de belangstelling staat dan dat van Sociale Zaken en Volksgezondheid. De grootste belangstelling bestaat uiteraard bij degenen, die onder de moeilijkste levensomstandigheden afhankelijk zijn van hetgeen Sociale Zaken en Volksgezondheid vermogen op te brengen. Dat men wel eens vergeet, dat het niet meer kan zijn dan wat het Nederlandse volk als geheel kan en wil opbrengen voor de sociale voorzieningen, is verklaarbaar. Bovendien blijft ook het werk der uitvoerende ambtenaren en vertegenwoordigers in diensten en commissies het werk van mensen met hun tekortkomingen. Tekortkomingen zijn overigens evenmin vreemd aan degenen, die aanspraken doen gelden. Wij menen echter dat, naast soms gerechtvaardigde kritiek, toch een woord van waardering aan de Minister en al zijn medewerkers op haar plaats is voor het vele, dat reeds is gedaan. De ervaring heeft ons geleerd, dat juist voor deze taken niet alleen met het verstand, maar ook met het hart moet worden geoordeeld, en dat dit in verreweg de meeste gevallen ook gebeurt. De acties tegen tekortkomingen of vermeende tekortkomingen wekken te vaak de indruk, dat er niets goeds zou gebeuren. Wij betreuren dit. Overigens hebben wij er begrip voor, dat de mens in nood zijn wensen als de belangrijkste beschouwt. Deze wensen hebben wel de eigenschap om, nadat zij vervuld zijn, door nieuwe te worden opgevolgd. In een tijd van toenemende welvaart is dit verklaarbaar, ofschoon ondanks deze welvaart niet alles tegelijk te realiseren is.

Wanneer ik thans voor het eerst in deze Kamer namens mijn fractie mag ingaan op een aantal punten van sociale zaken, realiseer ik mij, dat dit slechts een greep kan zijn uit de vele zaken, welke aller belangstelling verdienen. Andere sprekers zullen er ongetwijfeld voor zorgen, het beeld te completeren.

Mijnheer de Voorzitter' In de memorie van toelichting heeft de Minister veel aandacht besteed aan de sociaal-economische ontwikkeling van aspecten der inkomensverdeling. Vooral het laatste onderwerp is „in". Is men het over een betere verdeling in het algemeen wel eens, dan blijken de meningsverschillen te liggen in de wijze waarop en de termijn waarbinnen het doel bereikt moet, c.q. kan worden. Vaststaat, dat de herverdeling door middel van overdracht reeds op weg is. In dit verband mag ik verwijzen naar de gegevens, voorkomende op blz. 2 en blz. 3 met de memorie van toelichting.

Bij de behandeling van de Loonwet hebben de christelijke partijen door middel van de motie van de geachte afgevaardigde, de heer De Gaay Fortman, reeds uiting gegeven aan hun wensen ten aanzien van het inkomensbeleid, dat zo algemeen mogelijk moet zijn. Uit de memorie van antwoord blijkt, dat de desbetreffende adviesaanvraag op 17 maart 1970 aan de S.E.R. is verzonden.

Wij hebben de overtuiging, dat dit ook bij partijen welke om politieke redenen tégen de motie stemden, ondanks het feit dat de objectieve inhoud van voornoemde motie daar weinig aanleiding toe kon geven, op prijs zal worden gesteld.

Natuurlijk realiseren ook wij ons, dat hier een zeer complexe zaak aan de orde is, een zaak waarbij men zelfs niet geheel aan buitenlandse verhoudingen voorbij kan gaan.

Zonder afbreuk te willen doen aan de wensen van jongeren, ouderen, gehandicapten en vrouwen, de zogenaamde

Franssen

achtergebleven groepen, vrezen wij, dat er een nieuwe, terrein verliezende groep ontstaat van werknemers met een inkomen rond de welstandsgrens. Zij missen de relatief goedkope faciliteiten, waardoor deze groeiende groep plotseling voor zwaardere financiële lasten komt te staan. De tegemoetkoming bij studiekosten valt veelal weg, hogere premie en eigen risico bij overgang van verplichte naar onverplichte ziektekostenverzekering, weinig of geen vergoeding bij gezinshulp, het volle bedrag te betalen aan kindertehuizen, kraamverpleging, scholen en internaten, geen mogelijkheid tot deelname aan de gepremieerde overheidsspaarregeling. Daar komt nog bij dat: zij wel geconfronteerd worden met een aanslag van de inkomstenbelasting en dat zij de noodzakelijke kosten voor aan hun beroep verbonden voorzieningen, zoals representatie, auto, telefoon, veelal uit eigen middelen dienen te betalen.

Wij weten, dat de Minister een aantal studies gevraagd en gedeeltelijk al verkregen heeft, over dit moeilijke probleem en wij vertrouwen op een billijker regeling. Rechtvaardige inkomensverdeling is niet alleen een zaak van verdeling tussen loon en andere inkomens. De verdeling van het looninkomen als zodanig is ook belangrijk, evenals de belastingvorm. Wij hopen dat het resultaat van de studie in de S.E.R. niet al te lang op zich laat wachten. Ook de uitkeringen krachtens de Interimwet-Invaliditeits-Rentetrekkers, gebaseerd op het minimumdagloon, verdienen alle aandacht. Wij hopen dan ook, dat het advies van de Stichting van de Arbeid verbetering zal brengen in de schrijnende verschillen in inkomen van overigens volkomen vergelijkbare invalide werknemers. Het stemt ons ook tot voldoening dat de laatste tijd ook de positie der kleine zelfstandigen meer en meer de aandacht krijgt.

Mijnheer de Voorzitter! Uit het voorgaande blijkt, dat wij met alle waardering voor het vrije bedrijfsleven een reële aanpak van de inkomensproblematiek alleen bij een gezond samenspel tussen dit bedrijfsleven en de overheid zien. Daarbij zijn niet alleen de belangen van de loontrekkenden in het geding. Bovendien mogen de toevallige machtsverhoudingen in dezen niet doorslaggevend zijn, noch van werkgevers noch van werknemers. Volledige werkgelegenheid en een reële inkomensverbetering voor loontrekkenden en andere groepen is gemakkelijker gezegd dan uitgevoerd. Vooral in de jaren 1967 en 1968 hebben enige regio's, door grote werkloosheid geplaagd, dit ervaren. Wij wensen de eindverantwoordelijkheid voor de oplossing van deze problemen bij de Centrale Overheid te laten.

Om die reden waren en zijn wij voorstander van de bevoegdheden en de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden, welke de Loonwet aan de overheid toekent. „Hoge" contractloonstijgingen bieden nog geenszins de garantie, dat ook de reële inkomensverbetering „hoog" zal zijn. In 1969 is dat jammer genoeg bewezen; 1970 biedt op dit moment betere vooruitzichten dank zij het globaal volgen van de betreffende S.E.R.-adviezen. In deze globale richtlijnen is uitgegaan van een productiviteitsstijging van ca. 3 pct. Inmiddels tonen meer recente cijfers aan, dat deze raming overtroffen zal worden.

In de memorie van toelichting, blz. 14 rechter kolom lid 3, staat:

> „Een eventueel hieruit voortvloeiende loonsverhoging zou in de vorm van spaarinkomen dienen te worden gegeven (spaarloon, dan wel verbetering pensioenvoorziening)".

Nu is door het zich geheel c.q. gedeeltelijk terugtrekken uit het centrale loonoverleg van N.V.V. en N.K.V. de situatie ontstaan, dat de grootste werknemerscentrales niet meer betrokken zijn bij deze voor de werknemers zo belangrijke zaak.

Aan de Minister zou ik daarom willen vragen:

a. Is hij het eens met onze opvatting, dat de eerder door mij geciteerde passage dit jaar van toepassing kan worden?

b. Indien de bewindsman deze vraag bevestigend beantwoordt, ziet hij dan kans, de genoemde werknemerscentrales alsnog bij deze kwestie te betrekken?

Ons inziens ligt hier de kans om de bewering, dat deze bewindsman alleen maar beperkingen oplegt aan de werknemers, metterdaad te ontzenuwen.

Mijnheer de Voorzitter! U zult uit dit deel van mijn betoog begrepen hebben, dat ik geen onverdeeld voorstander ben van een geheel „vrije loonpolitiek". Op dit punt gaarne zoveel vrijheid als mogelijk is, en zoveel binding als noodzakelijk blijkt.

Anderzijds zijn wij er voor, aan ieder niveau in het bedrijfsleven de grootst mogelijke medezeggenschap toe te kennen.

De ingediende wetsontwerpen betreffende de bedrijfsorganisatie en ondernemingsraden hebben dan ook onze waardering. Ik zeg dit met overtuiging, mijnheer de Voorzitter, omdat de mijnindustrie, waarin ik bijna 23 jaar werkzaam mocht zijn, bewezen heeft wat bedrijfs-organisatie en medezeggenschap vermag. Juist de laatste jaren, nu het verdwijnen van deze bedrijfstak vaststaat, werd het overleg tussen werkgevers en werknemers, zowel het formele, als het informele, zwaar op de proef gesteld, want 50 000 arbeidsplaatsen prijsgeven in zo'n beperkt gebied, is geen sinecure. Vandaag is het sluitingsplan voor méér dan de helft voltooid op een wijze, welke met alle begrip voor de individuele problemen, voorbeeldig genoemd mag worden. Overheid, werkgevers en werknemers hebben hiertoe op verschillende overlegniveaus het hunne bijgedragen. Mijnheer de Voorzitter! U zult mogelijk willen opmerken, dat wij hier niet de tweede Mijnnota behandelen. Dat is ook geenszins de bedoeling, maar wij hebben dit voorbeeld aangehaald om de hoge waarde die wij aan medezeggenschap toekennen, te onderstrepen vanuit ervaringsgegevens.

Maar dit overleg werd niet alleen gevoerd op het niveau van de raad van commissarissen, bedrijfsschap of ondernemingsraden. Het voor de individuele werknemer zo van belang zijnde overleg werd in begeleidingscommissies en ringen gevoerd, dus in lagere organen. O.i. dient er dan ook een verdergaande differentiatie der inspraakmogelijkheden doorgevoerd te worden dan die der ondernemings-raden. Wanneer de wetgever meent, dat per bedrijf van 100 werknemers, in tegenstelling tot de 25 kiesgerechtigden van voorheen, een ondernemingsraad noodzakelijk is, rijst o.i. wel de vraag, of een ondernemingsraad voor bedrijven met veelvouden van deze 100 voldoende waarborgen biedt voor de gewenste inspraak.

Een passende onderbouw door middel van afdelings- of fabriekscommissies zou o.i. meer en betere mogelijkheden tot democratisering bieden.

Zelfs het beste overleg achter de gesloten deuren van de ondernemingsraadkamers, zegt de werknemer op het werkpunt nog weinig. Hem interesseert vooral de dagelijkse gang van zaken in zijn werkgebied, hoe belangrijk het meer algemene werk, ook in onze ogen, moge zijn.

De werknemer is bereid en in staat op zijn terrein een positieve bijdrage te leveren. Die bijdrage zal groeien – ook dit leert de ervaring – naarmate men enerzijds hem meer als medewerker tegemoet treedt en anderzijds de overlegervaring, gesteund door passende opleiding, vorming en begeleiding, groeit.

Het is o.i. duidelijk, dat de vakbonden hier een belangrijke taak hebben ten dienste van het gehele bedrijfsleven. Tegen deze achtergrond zijn wij het dan ook geheel oneens met de opvattingen ten aanzien van het vakbondstientje van de heren Rietkerk en Van Dis aan de overzijde. De kosten, gepaard gaande met taken in het overleg ten dienste van het geheel, dienen ook door het geheel te worden gedragen. De beste oplossing daarvoor lijkt mij overigens een percentage van de loonsom!

Mijnheer de Voorzitter! Nog één opmerking over de uitbreiding der bevoegdheden van de ondernemingsraden. Zou het medebeslissingsrecht ook niet moeten gelden ten aanzien van de benoeming van bepaalde personeelsfunctionarissen? O.i. worden deze thans te vaak als verlengstuk van de onderne-

Franssen

mingsleiding gezien, terwijl zij in onze ogen vooral het vertrouwen der personeelsbezetting moeten hebben. Deze opmerking doet overigens niets af aan de waardering, welke wij voor de vele goede P-chefs hebben! Gaarne zou ik de mening van de Minister over deze aangelegenheid vernemen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben er begrip voor, dat de Minister in de memorie van antwoord stelt, dat hij hangende de studies over de pensioenen bij de Stichting van de Arbeid en het S.E.R.-advies zijn oordeel over de vragen in het voorlopig verslag wil voorbehouden. Wij zijn van mening, dat het pensioenprobleem moeilijk oplosbaar zal zijn bij het mozaïek van fondsen en verzekeringen, dat wij thans in ons land kennen. Daarbij komt, dat de zo gewenste mobiliteit der werknemers door de veelheid van fondsen ernstig wordt belemmerd. Vooralsnog, zolang geen definitieve, meer algemene oplossing voor dit urgente probleem tot stand is gekomen, zal de meest effectieve mogelijkheid zijn een verdere optrekking van de A.O.W. en A.W.W.-uitkeringen. De thans bij vele belanghebbenden op gang gekomen studies dienen in ieder geval de belangen van de betrokken werknemers boven fonds- en verzekeringsbelangen te stellen. Overigens hebben wij wel waardering voor de goede regelingen welke ook nu reeds bestaan. Ook het voorbeeld in de metaalsector, waar een overeenkomst tussen de bedrijfspensioenfondsen en de Stichting Samenwerkende Levensverzekeringsmaatschappijen tot stand kwam, is een stap vooruit.

Hoe snel de ideeën ook op dit terrein wijzigen, blijkt wel uit het feit dat de in de jaren vijftig met gejuich ontvangen Pensioen- en Spaarfondsenwet nu grotendeels als verouderd wordt beschouwd.

De verbeteringsvoorstellen van de S.E.R. komen voorzichtig aan een en ander tegemoet. Stringenter regels ten aanzien van pensioen-premieafdrachten, belegging in eigen onderneming, af- en uitkoop bij ontslag en de beroepsmogelijkheid via het Gerechtshof te Amsterdam, zijn even zovele verbeteringen. Wij zouden daaraan gaarne waardevastheid en positieverbetering voor kleine rentetrekkers toe willen voegen. Dat de verbeteringen voor een deel uit de produktiviteitsstijging c.q. beloningsruimte zullen moeten worden gefinancierd, lijkt ons onvermijdelijk. Dit kostenbesef mogen wij in 1970 echter bij de werknemers veronderstellen.

Wij zullen ter zijner tijd op deze zo belangrijke zaak terugkomen. Voorlopig stemt het ons al tot tevredenheid, dat het pensioenprobleem nagenoeg algemeen als prioriteit nr. 1 onderkend wordt!

Mijnheer de Voorzitter! Hoe paradoxaal het ook moge lijken, ondanks het feit dat de mogelijkheden der complementaire sociale voorzieningen en met name die der sociale werkplaatsen zijn verruimd en verbeterd, blijkt de kritiek op deze instellingen toch toe te nemen. Deze kritiek heeft onzes inziens het beeld der sociale werkplaatsen zodanig vertekend, dat alle inspanningen welke overheid en leiding der werkplaatsen zich getroosen om het aanzien van deze bedrijven te objectiveren, erdoor worden ondermijnd. Wij betreuren dit, omdat wij ervan overtuigd zijn, dat er met bekwaamheid en veel goede wil aan de zaak van de in het werkverband geplaatsten wordt gewerkt.

Zeer in het bijzonder zou ik hier de aandacht willen vestigen op de inzet van de werkmeesters en hoofdwerkmeesters, die voor een zeer moeilijke taak staan. Directe leiding geven is tegenwoordig in het vrije particuliere bedrijf reeds een moeilijke opgave, omdat naast technische kwaliteiten terecht veel meer eisen aan de menskundige kant worden gesteld. Hier is aanpassing, vorming en karakter voor nodig van mensen, welke bij hun technische opleiding hierover dikwijls weinig over in hun leerprogramma vonden.

De vraag is dan ook gewettigd of de aanpassing niet versneld zou kunnen worden door een aanpak in cursorisch verband. Heeft de Minister dit reeds overwogen? Overigens heeft hij de problematiek der sociale werkplaatsen in zijn inleiding te Oosterwolde nog eens op klare wijze uiteengezet.

Hieruit blijkt dat er ook qua betalingsniveau voor bijzondere situaties bijzondere mogelijkheden zijn. Kan de Minister mededelen in hoeverre men hiervan gebruik gemaakt heeft sinds 1 januari 1969?

Overigens mijnheer de Voorzitter de genoemde openingsrede heeft heel wat kritiek tot zijn ware proporties teruggebracht. Zij was ons uit het hart gegrepen!

Een en ander neemt niet weg, dat ook wij nog wensen hebben welke voor een deel in een voorlopig W.S.W.-rapport van een studiegroep van de K.V.P.-Limburg worden weergegeven. Ik neem aan, dat de Minister inmiddels van de inhoud van dit rapport kennis heeft genomen en zou daarom graag zijn oordeel hierover vernemen.

Moeten ook de ontplooiingsmogelijkheden van gehandicapten in W.S.W.-verband niet uitgebreid worden? Ik denk onder andere aan taakverruiming.

Zou de sociale werkvoorziening ook niet nog meer op doorstroming naar het bedrijfsleven gericht kunnen worden? Hierdoor zou ook de integratie van gewezen zieken en gehandicapten via de sociale werkvoorziening plaats kunnen vinden (de z.g. arbeidsrevalidatie-afdelingen). Gaarne zouden wij de mening van de Minister over deze aangelegenheden vernemen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben met veel belangstelling kennis genomen van paragraaf 3 Arbeidsvoorziening blz. 27 e.v. van de memorie van toelichting. De ontwikkeling in de benaderingswijze van de werkgelegenheid in verband met de economische vragen, met verschuiving van repressief naar preventief handelen, heeft onze volledige instemming.

In feite strekt dit beleid zich uit van de opleiding der jeugdigen tot om- en bijscholing der ouderen. In dit verband vragen wij ons af, of ons systeem van technisch onderwijs geen beletsel vormt om te komen tot een aan de vraag aangepast aanbod der beroepsbevolking. In vele gevallen doet al de 12-jarige een keuze in een bepaalde richting. Is het systeem van Zweden met algemeen vormend onderwijs tot aan de 15-jarige leeftijd niet beter? Zou het bovendien niet wenselijk zijn met het oog op een uit te voeren actief arbeidsmarktbeleid de technische opleiding daarna in eerste instantie aan de basis te verbreden, zodat de in de toekomst te verwachten frequenter voorkomende en noodzakelijke bijscholing c.q. omschakeling te vergemakkelijken is?

In tweede instantie ware dan vervolgens via applicatiecursussen te streven naar de gewenste specialisatie.

Ook menen wij nog eens de aandacht te moeten vragen voor door ontslag getroffen oudere administratieve en toezicht houdende werknemers.

Voor hen blijkt het vinden van nieuw adequaat werk bijzonder moeilijk te zijn, omdat velen van hen zonder de geëigende diploma's in de praktijk een carrière hebben opgebouwd. Daarbij zie ik nog af van de pensioenproblematiek. Voor hen zouden om- en bijscholingen of plaatsingen met loonsuppletie, zoals in het kader der mijnsluitingen mogelijk zijn, moeten worden bevorderd.

In verband hiermede begrijpen wij ook niet, dat de Mijnschool te Heerlen, welke op zo voortreffelijke wijze een scala van omscholingen voor ouderen realiseerde en daarbij waardevolle ervaringen opdeed; nog niet in een breder verband werd ingepast. Heeft deze Minister zich hiermede reeds bezig gehouden?

Wat de structureel zwakkere gebieden betreft, hebben wij kennis genomen van de problematiek van Oost-Groningen en andere regio's. Het komt ons dringend gewenst voor, dat voor deze probleemgebieden de noodzakelijke geëigende voorzieningen met spoed worden getroffen. Voor wat Limburg betreft – ik ben daarin uiteraard wat beter thuis – willen wij er de Minister op wijzen, dat het huidige beeld wel mooier lijkt dan het is. Daar is vooreerst de toegenomen pendel, waarbij de ervaring heeft geleerd, dat velen bij een conjuncturele neergang door werkloosheid worden getroffen. Vervolgens geven de zo genaamde vervroegd gepensioneerden slechts een tijdelijke verlichting van het arbeidsaanbod. In werkelijk-

Franssen

heid dienen ook de door hen verlaten arbeidsplaatsen binnen 5 jaar vervangen te worden. Inclusief deze vervroegd gepensioneerden en omscholers heeft Limburg geen 5100 maar 7000 werklozen, hetgeen overeenkomt met ruim 3 pct. van de mannelijke beroepsbevolking. Voegt men daarbij de duidelijke verschuiving van industriële werkgelegenheid naar de dienstensector, dan zal het duidelijk zijn, waarom wij voor een billijk aandeel der arbeidsplaatsen in de dienstensector juist voor de randprovincies pleiten. Daar de invloed op particuliere instellingen klein is gebleken, zal vooral de overheid hierin het voorbeeld moeten blijven geven.

Overigens wil ik gaarne van de gelegenheid gebruik maken, mijnheer de Voorzitter, mijn waardering uit te spreken voor het vele goede werk, dat door de Arbeidsvoorziening in Limburg is gepresteerd.

In het kader van het arbeidsmarktbeleid spreken wij tevens de hoop uit, dat de tot stand gekomen Raad voor de Arbeidsmarkt ondanks zijn omvang slagvaardig zal blijken. De totstandkoming van méér regionale raden kan hier o.i. toe bijdragen. Zo is ondanks het feit, dat de landelijke vraag naar arbeidskrachten de geregistreerde arbeidsreserve thans ver overtreft, zulks niet voor alle beroepen, en nog minder voor bepaalde gebieden, het geval. Is de Minister niet met mij van mening, dat bij voorbeeld in Zuid-Limburg op korte termijn voorzieningen moeten worden getroffen inzake de opleiding van personeel voor de procesindustrie?

Met name is het dringend gewenst, dat de centra voor vakopleiding in Zuid-Limburg, en zeker in de westelijke mijnstreek een opleiding voor operator krijgen. Voorts dient het betreffende verzoek om op korte termijn een afdeling Procestechniek aan de M.T.S. te Heerlen te stichten ook van de zijde van Sociale Zaken te worden ondersteund. Is de Minister bereid hiertoe stappen bij zijn ambtgenoot van Onderwijs en Wetenschappen te doen? Tegen de achtergrond der vestiging c.q. uitbreiding der petrochemie en chemische bedrijven D.S.M. lijkt ons dit zeer belangrijk.

Wil de Minister maatregelen bevorderen om het regionaal functioneren van de diverse instanties van beroepskeuze-voorlichting te verbeteren, ten einde door meer coördinatie versplintering en ondoelmatigheden te vermijden?

Een grote hinderpaal voor het voeren van een actief, of zo men wil preventief arbeidsmarktbeleid blijkt steeds weer het gebrek aan voldoende recente en adequaat gedetailleerde gegevens over arbeidsplaatsen en beroepsbevolking te zijn. Hoe denkt de Minister in dit verband over het gebruik van de gegevens welke bij bedrijfsverenigingen en andere instanties ter behartiging van de sociale zekerheid van de beroepsbevolking in computers e.d. aanwezig zijn? Kan de Minister maatregelen treffen voor de toegankelijkheid van deze gegevens, zoals onder meer in West-Duitsland, en de onderlinge afstemming ten behoeve van het arbeidsmarktbeleid te bevorderen?

In het maandverslag Arbeidsmarkt zijn de leeftijdsgroepen 25–40 jaar en 40–50 jaar opgenomen. Is het bezwaarlijk hier verder te differentiëren in groepen van 5 jaar? De huidige marges geven een onvoldoend inzicht in de werkloosheidscijfers. Wanneer, zoals gesteld, het wenselijk is, dat bedrijven door arbeidsbureaus eerder inschakelen bij te verwachten ontslag, dient ook het arbeidsbureau de mogelijkheid te hebben om, conform de praktijk in Limburg, met handhaving van het dienstverband de met ontslag bedreigden in het kader van de W.W.-W.V.V. te laten omscholen. Wil de Minister dit bij de bedrijfsverenigingen bevorderen?

Wanneer de Minister stelt, dat het niet alleen de taak is van de G.A.B.-s te zoeken naar oplossingen voor het teveel aan arbeidskrachten, maar ook het voorkomen van arbeidstekorten, is het dan niet noodzakelijk, dat het bedrijfsleven de arbeidsbureaus tijdiger inlicht omtrent opgestelde personeelsplannen? Zouden de G.A.B.-s ook diensten kunnen verlenen aan kleinere bedrijven, door hulp bij het opstellen van noodzakelijk geachte gecentraliseerde personeelsplanning?

De laatste dagen is regelmatig in de Nederlandse kranten te lezen over de buitenlandse werknemers en hun huisvesting. Is de Minister met ons van mening, dat er sterkere controle met betrekking tot de huisvesting van buitenlandse werknemers dient plaats te vinden, ter voorkoming of opheffing van onaanvaardbare situaties terzake. Zo ja, door welke uitgangspunten wil de Minister zich daarbij laten leiden? Overigens doet deze opmerking niets af aan het feit dat een aantal bedrijven op voorbeeldige wijze voor hun gastarbeiders zorgen.

Ik wil ook nog een opmerking maken over de uitzendbureaus. Begint niet meer en meer de indruk post te vatten, dat uitzendbureaus van administratieve krachten niet enkel instituten zijn voor het opvangen van tijdelijke pieken in de personeelsbehoefte, maar dat het personeel van deze bureaus dikwijls in een permanente personeelsbehoefte gaat voorzien? Als dit bevestigd moet worden, is het dan niet gewenst deze ontwikkeling door intensief toezicht van de G.A.B.'s tegen te gaan, en er voor te zorgen dat moeilijk plaatsbare krachten, ouderen en/of gehandicapten, bij voorrang op deze posten worden te werk gesteld, zo nodig met loonsuppletie uit de betrokken fondsen der Werkloosheidswet.

Is het de Minister bekend, dat een Amsterdams uitzendbureau zeer recent in München arbeidskrachten in de metaalsector aanbiedt voor 16 DM/uur alles inbegrepen?

Thans wil ik enkele opmerkingen maken over de jongeren in het arbeidsproces. De passage: „De huidige positie der werkende jongeren wordt steeds meer kwetsbaar", is algemeen gangbaar. Kan de Minister aangeven, waarop deze kwetsbaarheid – ons inziens altijd aan jeugd eigen – betrekking heeft? Is hij niet met ons van mening, dat de werkende, evenals de studerende jeugd door vorming en scholing kritischer en veeleisender zijn geworden, zodat er eerder sprake is van een vergrote en toe te juichen weerbaarheid, dan van meer kwetsbaar worden?

Wat de vorming en opleiding der jongeren betreft, gaat ook hier de kost voor de baat. Alleen is het wel eens zo, dat de baten niet toekomen aan die bedrijven, die de kosten maakten. Ons is een grote onderneming bekend, welke veel zorg aan de vorming en opleiding besteedde, terwijl andere ondernemers zich pas voor de tot vakman gekwalificeerde jeugdigen interesseerden, nadat de aan de opleiding verbonden kosten door anderen besteed waren.

Alleen al om deze reden spreekt financieren van de opleidingen op basis van fondsvorming ons bijzonder aan. Deze fondsvorming en een gecombineerde leerarbeidsovereenkomst bieden waarborgen tegen tè eenzijdig op de produktie gerichte opleidingen. Dit laatste vinden wij vooral belangrijk voor de duizenden meisjes in het arbeidsproces, van wie straks in het kader van het gezinsleven nog andere, vaak belangrijker kwaliteiten worden verwacht.

De memorie van toelichting geeft op de bladzijden 32 en 33 een interessante algemene beschouwing over de arbeidsbescherming. Daarin wordt onder meer gesteld:

> „Nodig is, dat bedrijven over eigen organen kunnen beschikken die vanuit het bedrijfseigene de zich aldaar voordoende vraagstukken aanpakken.".

In het vervolg wordt er dan onder andere op gewezen, dat hier ook de ondernemingsraad een taak heeft. Wij zijn het hiermede eens, maar zouden eraan toe willen voegen, dat een goede samenwerking tussen bij voorbeeld de bedrijfsveiligheidsdiensten en de gemeentelijke diensten, zoals brand- en reddingsploegen, even noodzakelijk is. Calamiteiten kunnen namelijk ook repercussies voor die gemeenten hebben. Bovendien zouden kleinere bedrijven, welke moeilijk een adequaat apparaat kunnen opbouwen, in onderlinge samenwerking, en mèt de gemeenten tot slagvaardiger maatregelen kunnen komen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben thans aan het slot van mijn betoog gekomen. Het was slechts, ik zei het reeds, een greep uit de veelheid van onderwerpen, welke onder sociale zaken ressorteren.

Franssen e. a.

Wij zijn van mening, dat deze Minister met steun van kabinet en parlement veel goeds tot stand heeft gebracht. Ik wil enkele zaken releveren.

1. De verbeteringen van de situatie op de arbeidsmarkt, waaraan ook de centra voor vakopleiding volwassenen en de steun aan omscholing debet zijn;

2. De Wet Sociale Werkvoorziening van 1-1-1969, welke vele gehandicapte mannen en vrouwen nog meer zinvolle werkgelegenheid biedt;

3. De aanvullende oudedagsspaarregeling voor deze werknemers;

4. De verbetering in beloning, vakantie en verletregelingen in deze werkplaatsen;

5. De sociale verzekeringsuitkeringen, welke van 9 mld. in 1966 naar 14 mld. in 1969 stegen;

6. Belangrijke verbeteringen in de A.O.W.- en de A.W.W.-uitkeringen, ook structureel;

7. De inkomensgrens voor de ziekenfondsverzekering voor bejaarden werd tot f 10 395,– gebracht;

8. Er werd 14 mln. extra ter beschikking gesteld voor de ziekenfondsverzekering van minder draagkrachtige echtparen;

9. Het op de juiste momenten verhogen der kinderbijslagen alsook van de loongrens der Kinderbijslagwet voor kleine zelfstandigen (K.K.Z.); zaken, die ons als gezinspartij uiteraard bijzonder aanspraken;

10. De invoering van de zeer belangrijke Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten;

11. De wijziging van de Werkloosheidswet in dier voege, dat overneming van uit de dienstbetrekking voortvloeiende verplichtingen bij onmacht van de werkgever om te betalen, mogelijk werd;

12. De invoering van de wet op het minimumloon en de minimum-vakantietoeslag;

13. Bracht de Minister de moed op een nieuw loonpolitieksysteem ter vervanging van de verouderde B.B.A.-bepalingen dienaangaande te realiseren;

14. Belangrijke wetsontwerpen werden in behandeling genomen, zoals die inzake instelling van een bezitvormingsfonds, verplichte deelname in een beroepspensioenregeling, het wegnemen van wettelijke belemmeringen voor de praktische toepassing van vermogensaanwasdeling, de ondernemingsraden en de bedrijfsorganisatie;

15. Belangrijke adviesaanvragen waaronder de inkomensverdeling en programmering der sociale verzekeringen zijn aanhangig. Tegen deze achtergrond van feitelijke gegevens geven wij met een gerust hart ons vertrouwen aan het beleid van deze Minister!

De vergadering wordt te 18.15 uur geschorst en te 19.45 uur hervat.

De heer **Heij** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Zoals reeds eerder is medegedeeld, hebben de fracties van de A.R.P. en de C.H.U. in deze Kamer voor de behandeling van de thans aan de orde zijnde begroting de taken onderling verdeeld. Wat Sociale Zaken betreft, zullen de geachte afgevaardigde de heer De Gaay Fortman en ik de onderwerpen voor beide fracties behandelen.

In aansluiting aan hetgeen door andere geachte afgevaardigden is gezegd, willen ook wij gaarne en van harte de Minister en de Staatssecretaris met hun staf dank zeggen voor het vele goede werk, dat zij tot stand hebben gebracht of waarmede zij bezig zijn. In ook door ons zeer gewaardeerde vormen van samenwerking tussen de overheid, het bedrijfsleven en andere daarvoor in aanmerking komende organen en instanties is en wordt hard gewerkt voor een sociaal juiste bevordering van de welvaart en het welzijn van ons volk. De geachte afgevaardigde de heer Franssen heeft daarvan een aantal goede voorbeelden genoemd. Het is een bepaald niet

Heij

eenvoudige zaak, een zodanig sociaal beleid vast te stellen en uit te voeren, dat, rekening houdende met alle daarbij betrokken vaak uiteenlopende belangen, zowel welvaart als welzijn voor allen op de juiste wijze worden bevorderd. De bewindslieden zijn stellig met ons van oordeel, dat wij nog niet in optimale zin het sociale welzijn voor allen hebben verwezenlijkt, en dat het beleid met kracht gericht dient te blijven op het scheppen van de mogelijkheid voor een werkelijk menswaardig bestaan voor allen. De overheid draagt hiervoor een belangrijke medeverantwoordelijkheid en is zich daarvan gelukkig bewust. Wij waarderen het beleid van deze bewindslieden, hoezeer ook wij van mening zijn, dat er nog veel gedaan moet worden voor verwezenlijking van een waarachtig sociaal welzijn in materiële en immateriële zin. Wij denken – om enkele voorbeelden te noemen – aan de verhouding werkgever-werknemer, aan de werkende jongeren, aan de inkomensverdeling, aan de gewenste verbetering van de regelingen voor pensioenen, aan de sociale zekerheid in het algemeen, aan de arbeidsvoorziening en -bescherming. Wij denken ook aan de recente door de S.E.R. uitgebrachte adviezen en aan belangrijke adviesaanvragen, die bij deze raad nog in behandeling zijn. In bijlage II van de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Volksgezondheid van deze Kamer is een overzicht gegeven van de op 20 maart 1970 bij de S.E.R. in behandeling zijnde adviesaanvragen. Ook uit dit overzicht blijkt, dat uitermate belangrijke sociale beleidsaspecten in studie zijn.

Met betrekking tot de adviesaanvrage inzake vereenvoudiging van de sociale verzekering op langere termijn deelt de Minister mede, dat het onderzoek naar de voor het advies noodzakelijke gegevens een aanvang heeft genomen en dat dit onderzoek aan het einde van 1971 zal zijn voltooid. Uiteraard zal eerst daarna met de voorbereiding van het advies kunnen worden begonnen. Aangezien wij van mening zijn, dat het vereenvoudigen van de sociale zekerheidsregelingen dringend gewenst is, bepleiten wij het betrachten van althans zoveel mogelijke spoed. Wij hopen voorts ten zeerste, dat het gevraagde advies betreffende de wettelijke regeling van het minimum loon inderdaad binnen enkele maanden zal worden uitgebracht.

Het verheugt ons, dat het beraad over de op 11 februari jl. in deze Kamer aangenomen motie van de heer De Gaay Fortman c.s. heeft geleid tot het besluit van het kabinet, aan de S.E.R. advies te vragen met betrekking tot een doelbewust inkomensbeleid.

De geachte afgevaardigde de heer Franssen heeft daarop reeds gewezen.

Een in beginsel voor allen geldend inkomensbeleid ter bevordering van een betere inkomensverdeling achten wij van eminent belang.

De geachte afgevaardigde de heer De Gaay Fortman, hoopt hierop nader in te gaan.

Mijnheer de Voorzitter! Hoewel de genoemde en andere bij de S.E.R. in behandeling zijnde onderwerpen elk voor zich als van essentieel belang voor een waarlijk sociaal welzijnsbeleid kunnen worden gekenschetst, willen wij ons thans in het algemeen van bespreking van deze onderwerpen onthouden en de adviezen van de S.E.R. en de beleidsbepaling in verband daarmede van het kabinet afwachten.

In het vervolg van ons betoog gaan wij op een enkel punt terzake nog wel nader in, maar overigens menen wij dus deze onderwerpen thans niet in onze beschouwingen te moeten betrekken.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft op 14 januari 1970, mede namens zijn ambtgenoten van Justitie, Economische Zaken en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan de Tweede Kamer een nota aangeboden betreffende het beleid, dat ten aanzien van de buitenlandse werknemers wordt gevoerd.